

УДК 658.15

ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЕКТИ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

<https://orcid.org/0000-0001-6611-0489>

Вергал Ксенія Юріївна, к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства та економічної кібернетики, ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», e-mail: vergal.ks@gmail.com, тел: +380999488676

Іщенко Інна Сергіївна, аспірант кафедри економіки підприємства та економічної кібернетики, ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», e-mail: kero@i.ua, тел: +380501764932

Kseniia Verhal, Associate Professor of Enterprise Economy and Economic Cybernetics, Ph. D., Associate Professor, Poltava University of Economics and Trade

Inna Ischenko, Ph. D. student, Enterprise Economy and Economic Cybernetics Department, Poltava University of Economics and Trade

K. Verhal, I. Ischenko. Investment projects of trade enterprises.

This article is devoted to the question of the essence and meaning of investment projects. The percentage of capital investment, which in 2016 was aimed at the development of trade, was explored, and a conclusion is drawn about the positive dynamics of investment processes in trade. The essence of the concept "project" is explored. The typical features of the project are revealed. The approaches to the definition of "investment project" are systematized. It is established that the investment project is considered by scientists as a process of investing money; as a set of documents; as a complex of events. It's also concluded that the investment project includes a set of stages that covering all aspects of investment planning (stages of identification, design and analysis), and also includes a description of the expected results of the investment activity, and another documents that describe its implementation, investment volume and timing. According to system approach the structure of the investment project includes the goals, investment and other resources of the enterprise, the investment strategy of the enterprise, risks, financial results and the efficiency of the investment project. It's established that investment projects of trading enterprises are characterized by low investment capital and their orientation in the formation of commodity stocks. It's considered the importance of investment projects for commercial enterprises. According to this, it is appropriate for a trading company to consider investments in innovation, investments in expansion of activity, intellectual investments, investments in modernization and improvement of service quality.

Вергал К. Ю., Іщенко І. С. Інвестиційні проекти торговельних підприємств.

Дана стаття присвячена дослідженню сутності інвестиційних проектів. Досліджений відсоток капітальних інвестицій, які у 2016 році були спрямовані на розвиток торгівлі. Зроблено висновок про позитивну динаміку інвестиційних процесів в торгівлі. Досліджено сутність поняття «проект». Виявлено типові риси проекту. Систематизовано підходи до визначення поняття «інвестиційний проект». Встановлено, що інвестиційний проект науковці розглядають як процес вкладання грошових коштів; як набір документів; як комплекс заходів. Зроблено висновок, що інвестиційний проект включає і комплекс заходів, які охоплюють усі аспекти інвестиційного проектування, включаючи опис очікуваних результатів від інвестиційної діяльності, і документів, що супроводжують його реалізацію, обґрунтовують економічну доцільність капіталовкладень, його обсяги та терміни. Запропоновано структуру інвестиційного проекту з точки зору системного підходу, яка пов'язує між собою цілі, інвестиційні та інші ресурси підприємства, інвестиційну стратегію підприємства, ризики, фінансовий результат та ефективність інвестиційного проекту. Встановлено, що інвестиційними проектами торговельних підприємств властива невисока капіталомісткість інвестицій та їхня спрямованість в формування товарних запасів. Розглянуто значення інвестиційних проектів для торговельних підприємств. Відповідно до цього для торговельного підприємства доцільно розглядати інвестиції в інновації, інвестиції в розширення діяльності, інтелектуальні інвестиції, в модернізацію та поліпшення якості обслуговування.

Вергал К. Ю., Іщенко І. С. Инвестиционные проекты торговых предприятий.

Данная статья посвящена исследованию сущности инвестиционных проектов. Исследован процент капитальных инвестиций, которые в 2016 году были направлены на развитие торговли. Сделан вывод о положительной динамике инвестиционных процессов в торговле. Исследована сущность понятия «проект». Выявлены типичные черты проекта. Систематизированы подходы к определению понятия «инвестиционный проект». Установлено, что инвестиционный проект ученые рассматривают как процесс вложения денежных средств; как набор документов; как комплекс мероприятий. Сделан вывод, что инвестиционный проект включает и комплекс мероприятий, охватывающих все аспекты инвестиционного проектирования, и описание ожидаемых результатов от инвестиционной деятельности, и документы, сопровождающие его реализацию, обосновывающие экономическую целесообразность капиталовложений, его объемы и сроки. Предложена структура инвестиционного проекта с точки зрения системного подхода, которая связывает между собой цели, инвестиционные и другие ресурсы предприятия, инвестиционную стратегию предприятия, риски, финансовый результат и эффективность инвестиционного проекта. Сделано вывод, что инвестиционным проектам торговых предприятий свойственна невысокая капиталоемкость инвестиций и их направленность на формирование товарных запасов. Обобщено значение инвестиционных проектов для торговых предприятий. В соответствии с этим для торгового предприятия целесообразно рассматривать инвестиции в инновации, инвестиции в расширение деятельности, интеллектуальные инвестиции, в модернизацию и улучшение качества обслуживания.

Постановка проблеми. Сфера торгівлі у 2016 р. залишається однією з важливих сфер для інвестування, займаючи 4 місце серед інших напрямків за обсягами залучених інвестицій. Так, за січень-грудень 2016 р. в Україні розподіл освоєних капітальних інвестицій було здійснено наступним чином: промисловість – 33,3%, будівництво – 12,6%, сільське, лісове та рибне господарство – 13,8%, інформація та телекомунікації – 4,8%, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 7,7%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 7,6%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 5,9% [6]. При цьому головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у січні-грудні 2016 року освоєно 69,4 відсотка капіталовкладень.

Аналіз динаміки фінансування капітальних інвестицій торговельних підприємств України за видами торговельної діяльності згідно даних Державної служби статистики України дозволяє зробити висновок про наявність позитивної динаміки щодо їх інвестиційної діяльності, зокрема це стосується підприємств роздрібною торгівлі. Так, за 2010-2016 рр. капітальні інвестиції у підприємства, що здійснюють торгівлю автомобілями зросли у 1,25 раз (з 1404,1 млн. грн. до 1757,8 млн. грн.), у підприємства оптової торгівлі у 1,52 раз (з 11996 млн. грн. до 18258 млн. грн.), у підприємства роздрібною торгівлі у 1,93 рази (з 5150,3 млн. грн. до 9941 млн. грн.) [6].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні аспекти інвестиційної діяльності підприємств України розглядали у своїх працях такі науковці, як Р. Бірман, І. Бланк, В. Волков, Л. Гітман, А. Мазаракі, А. Пересада, А. Поддєрьогін, Й. Шумпетера та ін. Особливості інвестиційної діяльності торговельних підприємства висвітлювали такі вчені, як Н.Д. Гнатишина, М.Л. Гончаренко, Д.С. Зверев, Є.Є. Кузьміна, Ф.П. Половцева. Роботи цих учених узагальнюють існуючі наукові погляди щодо сутності інвестиційної діяльності, однак подальшого дослідження потребують інвестиційне проектування для торговельних підприємств у напрямку дослідження їх особливостей та ризиків, що на нього впливають.

Враховуючи важливість інвестиційної діяльності для зростання ефективності діяльності торговельного підприємства та підвищення його конкурентоспроможності, метою статті є дослідження сутності та особливостей інвестиційних проектів підприємств торгівлі.

Результати досліджень. Інвестиційне проектування є однією з важливих складових інвестиційного менеджменту на підприємстві. Узагальнення досліджень науковців щодо перебігу інвестиційних процесів на підприємствах різних галузей (промислових [12], агропромислових підприємств [5], страхових компаній [7]

дозволяють стверджувати, що інвестиційна діяльність торговельних підприємств також має свою специфіку, а тому подальшого дослідження потребує визначення сутності та структури інвестиційного проекту для торговельних підприємств.

Найчастіше вітчизняні вчені під проектом розуміють спеціальними чином оформлену пропозицію про зміну діяльності підприємства, що переслідує певну мету [10]. Згідно досліджень французької асоціації управління проектами проект – це конкретний крок, який дозволяє методично та прогресивно структурувати майбутню реальність [16]. В.К. Іванец, А.И. Кочеткова, В.Д. Шапиро розглядають проект як певне завдання з визначеними вихідними даними й встановленими результатами (цілями), що обумовлюють спосіб його вирішення [13]

Таким чином, основними рисами проекту є його складна структура, наявність мети та однозначно сформульованих цілей, спрямованих на майбутні результати в різних сферах функціонування підприємства, організаційний характер, наявність чітко окреслених показників, що дозволяють оцінити ефективність дій з реалізації проекту.

Розглянемо особливості інвестиційного проектування. У Законі України «Про інвестиційну діяльність» інвестиційний проект визначається як комплекс заходів (організаційно-правових, управлінських, аналітичних, фінансових та інженерно-технічних), визначених на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку національної економіки та спрямованих на розвиток окремих галузей, секторів економіки, виробництв, регіонів, виконання яких здійснюється суб'єктами інвестиційної діяльності.

Букирь М.Я. визначає інвестиційне проектування як комплексну послугу з обґрунтування доцільності інвестицій в бізнес-ідею [4].

Дослідження існуючих означень дозволяє сформулювати такі підходи до розуміння сутності «інвестиційного проекту»:

1) інвестиційний проект як процес вкладання грошових коштів. Топсahalова Ф.М.-Г розглядає інвестиційний проект як капіталовкладення на певний термін з метою отримання прибутку [14]. Схожого підходу дотримуються Уве Гетсеб Деріл Норткот та Петер Шустер, які визначають інвестиційний проект як серію грошових надходжень та відтоків, що як правило, починається з відтоку грошових коштів (початкові інвестиційні витрати), після чого відбувається надходження грошових коштів та / або відтік грошових коштів у більш пізні періоди [15, с. 3].

На нашу думку, даний підхід відображає лише основну мету інвестиційного проекту, однак поза увагою залишаються інші ефекти, які отримує підприємство від реалізації інвестиційного проекту, зокрема не враховують соціальну ефективність, зміст якої полягає у створенні (збереженні) робочих місць, підвищенні ефективності послуг, розбудові необхідної інфраструктури, збільшенні надходжень до державного бюджету тощо [4].

2) інвестиційний проект як набір документів. Прихильниками даного підходу М.І. Книш, Б.А. Перкатов, Ю.П. Тютіков, які розглядають даний вид проекту як основний документ, що визначає необхідність здійснення реального інвестування, в якому в загальновизнаній послідовності його розділів подаються основні характеристики проекту та фінансові показники, пов'язані з його реалізацією [8, с. 26].

Даний підхід звужує сутність поняття лише до передінвестиційного етапу інвестиційної діяльності, результатом якого є розробка передпроектної документації та бізнес-плану реалізації інвестицій.

3) інвестиційний проект як комплекс заходів. Відповідно до цього підходу інвестиційний проект є сукупністю етапів, що описують життєвий цикл інвестиційного проектування. Акцент на організаційній складовій інвестиційної діяльності робить Ю. А. Бурдужа, визначаючи інвестиційний проект як системно-обмежений і закінчений комплекс заходів, документів і робіт, економічним результатом якого є зростання багатства інвестора, фінансовим результатом – прибуток (дохід), матеріально-речовим

– нові або реконструйовані основні фонди (комплекси об'єктів), або ж придбання і використання фінансових інструментів або нематеріальних активів з подальшим отриманням доходу або досягнення соціального ефекту протягом певного часу при встановлених ресурсних обмеженнях [2]. На думку, В. А. Верби і А. А. Загородніх інвестиційний проект – це пакет інвестицій і пов'язаних з ними видів діяльності, які характеризуються певною метою (цілями), рішенням проблеми, досягненням результатів, обмеженістю фінансових ресурсів і періодом від початку до завершення проекту, наявністю певних зовнішніх умов (інституційних, економічних, правових), взаємозв'язку пов'язаністю процесів вкладення ресурсів (грошових, фінансових, інтелектуальних) та отримання результатів [3].

На нашу думку, даний підхід до визначення є достатньо повним, оскільки охоплює усі аспекти інвестиційного проектування, включаючи опис очікуваних результатів від інвестиційної діяльності, документів, що супроводжують його реалізацію, обґрунтовують економічну доцільність капіталовкладень, його обсяги та терміни.

Більше детальне дослідження структури інвестиційного проекту потребує використання системного підходу, згідно якого інвестиційний проект можна представити наступним чином (рис. 1).

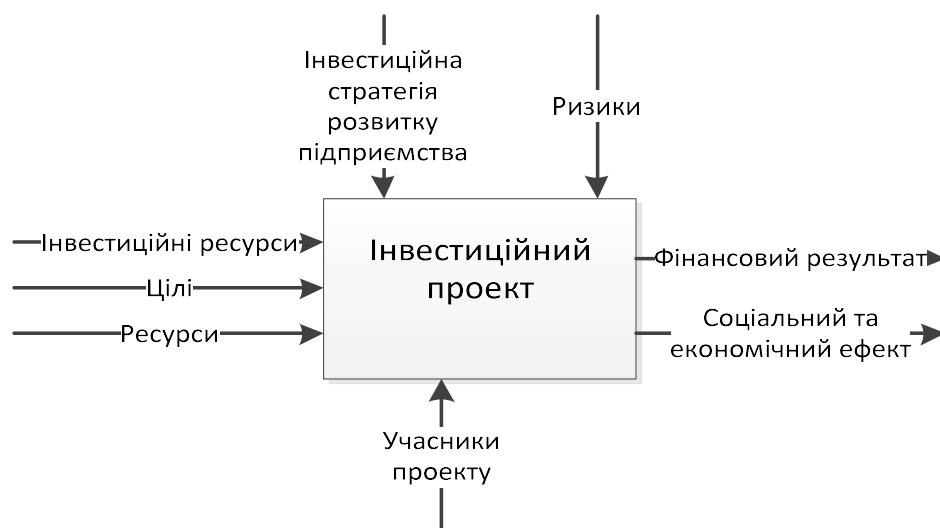

Рис. 1. Сутність інвестиційного проекту з точки зору системного підходу

Враховуючи вищезазначене, інвестиційний проект для досягнення основних цілей торговельного підприємства та отримання ефекту, що відповідає поставленим цілям потребує перш за все наявності інвестиційних ресурсів. Інші ресурси залучаються для реалізації інвестиційного проекту та використовуються учасниками проекту на різних етапах його життєвого циклу. Обмеженнями інвестиційної діяльності виступають як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. Так, цілі проекту тісно пов'язані з обраною стратегією інвестиційного розвитку підприємства, на основі якої на початкових етапах інвестиційного проектування визначаються напрямки інвестиційної діяльності, обсяги інвестицій. В той же час ризики притаманні усім стадіям та етапам інвестиційного проекту, а функція управління проектними ризиками не повинна зникати до кінця терміну його реалізації.

Дослідження особливостей інвестиційних проектів для підприємств роздрібної торгівлі показують, що для цих підприємств властива невисока капіталомісткість інвестицій, в тому числі і стартових. Тому вони вдаються до залучення позикових коштів рідше, ніж виробничі підприємства [9].

Ще однією особливістю інвестиційної діяльності торговельних підприємств є його ресурсна специфіка. З огляду на те, що 80-90 % сукупних активів торгового підприємства становлять оборотні активи, які в основному авансуються в формування товарних запасів, проектування інвестиційного портфеля торгових підприємств пов'язано з прийняттям інвестиційних рішень в сфері оптимізації їх структури [11, с. 131].

Крім того, торговельна галузь характеризується низьким рівнем інвестиційної привабливості, що впливає з незначного обсягу інвестицій на одне підприємство. Так, обсяги капітальних інвестицій у торговельну галузь склали у 2016 р. 7548 млн. грн., а кількість торговельних підприємств, зареєстрованих на території України склала 910413 одиниць, тоді як у сільському господарстві зареєстровано 74620 суб'єктів господарювання, а обсяги капітальних інвестицій становлять – 45042,4 млн. грн.

Ще однією особливістю є низький рівень інновацій у торгівлі, що відповідно впливає на низький відсоток інвестицій, спрямованих на підвищення рівня інноваційної діяльності.

Враховуючи важливе соціальне значення торговельних підприємств, специфічними рисами інвестиційного проекту є і набір показників, які характеризують його ефективність, у тому числі соціальну та економічну.

При цьому інвестиції відіграють важливу роль у розвитку торговельних підприємств:

- інвестиції сприяють впровадженню інновації в торгівлі, які стосуються надання нових послуг, розробки нових способів і технологій продажу, впровадження нового обладнання, автоматизувати торговельні процеси;
- інвестиції дозволяють поліпшити якість обслуговування;
- інвестиції дозволяють модернізувати основні фонди підприємства;
- інвестиції сприяють розширенню і впровадженню нових торгових площ, вирішуючи тим самим соціальні проблеми зайнятості населення;
- інтелектуальні інвестиції дозволяють торговельним підприємствам підвищити рівень кадрової підготовки, сприяє набуттю ліцензій, ноу-хау, проведення науково-дослідних робіт;
- супутні інвестиції торгового підприємства є пов'язані з можливістю модернізації об'єктів, які територіально та функціонально з торговими площами (під'їзні шляхи, каналізація, соціальна інфраструктура);

У зв'язку з цим ключовим аспектом розвитку інвестиційної діяльності торгових підприємств є дослідження методів управління інвестиційними проектами з метою підвищення їх ефективності, вдосконалення процедури прийняття рішень і оптимізації інвестиційних портфелів.

Список використаних джерел:

1. Букирь М. Я. *Инвестиционное проектирование: теория и практика // Инвестиционный банкинг.* – 2007. – № 1. – С. 23-25 – 4
2. Бурдужа Ю. А. *Теоретичні підходи до визначення сутності поняття інвестиційного проекту / Ю. А. Бурдужа // Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту.* – 2011. – № 36. – С. 226-228.
3. Верба В. А. *Проектний аналіз: підручник / В. А. Верба, О. А. Загородніх.* – К.: КНЕУ, 2000. – 322 с.
4. Виноградова Г. *Иноземне позикове інвестування в Україні: стан і перспективи розвитку законодавчого регулювання / Г. Виноградова // Право України.* – 2000. – № 1. – С. 69.
5. Вініченко І. І. *Розвиток інвестиційної діяльності аграрних підприємств: теорія, методологія, практика: дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04 / Вініченко Ігор Іванович ; Житомир. нац. агрокол. ун-т.* – Житомир, 2011. – 454 с.
6. *Державна служба статистики України [Електронний ресурс].* – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Діденко Л. В. *Інвестиційна діяльність страхових компаній в сучасних умовах / Л. В. Діденко, К. І. Павленко, С. М. Устимук // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України.* – 2014. – № 1. – С. 68-80.

8. Кныш М. И. Стратегическое планирование инвестиционной деятельности : учеб. пособие / М. И. Кныш, Б. А. Перекаторов, Ю. П. Тютиков. – СПб.: Изд. дом «Бизнес-Пресса», 1998. – 315 с.
9. Половцева В. Ф. Коммерческая деятельность : учебник / В. Ф. Половцева. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 248 с.
10. Савчук В. П. Оценка эффективности инвестиционных проектов : учебник. – М.: Лори, 2002. – 153 с.
11. Сорокина М. В. Менеджмент в торговле: учебник для вузов / М. В. Сорокина. – СПб: БизнесПресса, 2004. – 480 с.
12. Стригуль Л. С. Особливості формування інвестиційних процесів промислових підприємств в умовах структурних перетворень економіки / Л. С. Стригуль // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2013 – № 1 (63). – С. 333-338.
13. Толковый словарь по управлению проектами / Под ред. В. К. Иванец, А. И. Кочеткова, В. Д. Шапиро, Г. И. Шмаль. – М. : ИНСАН, 1992. – 240 с.
14. Топсахалова Ф. М.-Г. Инвестиции: монография / Ф.М.-Г. Топсахалова. – М. : Академия Естествознания, 2010. – 173 с.
15. . Uwe Götz Investment Appraisal: Methods and Models / Uwe Götz, Deryl Northcott, Peter Schuster. – Berlin : Springer-Verlag Berlin Heidelberg, 2015 – 366 p.
- 16 Vocabulaire de gestion de projet / AFITEP, Association française des ingénieurs et techniciens d'estimation et de planification. – Défense : AFNOR, 1989 – 163 p.

References (BSI):

1. Bury`r` M. (2007) "Investment planning: Theory and Practice", ["Y`nvesty`cy`onnoe proekty`rovany`e: teory`ya y` prakty`ka"], Investicionnyj banking, No 1, pp. 23-25.
2. Burduzha Ju. (2011) "Theoretical approaches to the definition of the essence of the concept of an investment project" ["Teoretychni pidkhody do vyznachennia sutnosti poniattia investytsiinoho proektu"], Bulletin of Dnipropetrovsk National University of Railway Transport, No 36, pp. 226-228.
3. Verba V., Zahorodnikh O. (2000) Project analysis, ["Proektyni analiz"], Kiev, KNEU.
4. Vynogradova H. (2000) "Foreign Loan Investments in Ukraine: Status and Prospects for the Development of Legislative Regulation", ["Inozemne pozykove investuvannia v Ukraini: stan i perspektyvy rozvytku zakonodavchoho rehuliuвання"], No 1, pp. 69.
5. Vinichenko I. (2011) "Development of investment activity of agrarian enterprises: theory, methodology, practice" ["Rozvytok investytsiinoi diialnosti ahrarnykh pidpryemstv: teoriia, metodolohiia, praktyka"], Zhitomir, Zhytomyr National Agroecological University.
6. State Statistics Service of Ukraine, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Didenko L., Pavlenko K., Ustymuk S. (2014) "Investment activity of insurance companies in modern conditions", ["Investytsiina diialnist strakhovykh kompanii v suchasnykh umovakh"], No 1, pp. 68-80.
8. Knysh M., Perekatov B., Tiutykov Yu. (1998) "Strategic planning of investment activity", ["Strategicheskoe planirovanie investicionnoj dejatel'nosti"], Saint Petersburg, Business Press.
9. Polovtseva V. (2009) "Commercial activity", ["Kommercheskaja dejatel'nost'"], Moscow, INFRA-M.
10. Savchuk V. (2002) "Evaluation of the effectiveness of investment projects", ["Ocenka jeffektivnosti investicionnykh proektov"], Moscow, Lori.
11. Sorokyna M. (2004) "Management in trade", ["Menedzhment v trgovle"], Saint Petersburg, Business Press.
12. Stryhul L. (2013) "Features of formation of investment processes of industrial enterprises in conditions of structural transformations of the economy", ["Osoblyvosti formuvannia investytsiinykh protsesiv promyslovykh pidpryemstv v umovakh strukturnykh peretvoren ekonomiky"], No 1 (63), pp. 333-338.
13. Yvanets V., Kochetkova A., Shapyro V., Shmal H. (1992) "Explanatory Dictionary of Project Management", ["Tolkovyj slovar' po upravleniju proektami"], Moscow, INSAN.
14. Topsahalova F.M.-G. (2013) "Investments", ["Investicii"], Moscow, Russian Academy of Natural History.
15. . Uwe Götz, Deryl Northcott, Peter Schuster (2015) Investment Appraisal: Methods and Models, Berlin, Springer-Verlag Berlin Heidelberg.
16. AFITEP, Association française des ingénieurs et techniciens d'estimation et de planification (1989) Vocabulaire de gestion de projet, Défense : AFNOR.

Keywords: investments, projects, investment projects, trading company, risks, efficiency

Ключові слова: інвестиції, проекти, інвестиційні проекти, торгове підприємство, ризики, ефективність

Ключевые слова: инвестиции, проекты, инвестиционные проекты, торговое предприятие, риски, эффективность

Рецензент: М.С. Рогоза, завідувач кафедри економіки підприємства та економічної кібернетики, ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

Перевірено на плагіат системою: <https://corp.unicheck.com/library/viewer/report/2831523>